

Archivní fondy k retribučnímu soudnictví v ČR

Mečislav Borák, Slezský ústav SZM Opava

In: *Vězeňství ve střední Evropě v letech 1945-1955*. Sborník z mezinárodního semináře konaného dne 25. 10. 2000 v Praze v rámci grantového projektu GA 409/99/2000.

Příloha časopisu *České vězeňství* č. 3/2001. Praha 2001, s. 150-175.

Příspěvek se týká archivních fondů k činnosti mimořádných lidových soudů (dále jen MLS) z let 1945-1948, jež podle tzv. velkého dekretu prezidenta republiky¹ soudily nacistické zločince, zrádce a kolaboranty; ponechává tedy stranou rozsáhlou agendu provinění proti národní cti podle tzv. malého dekretu,² která je uložena u příslušných okresních či městských archivů. Cílem příspěvku je zjistit uložení, rozsah a stav zpracování dochovaných soudních spisů všech 24 v českých zemích zřízených MLS, včetně archivních pomůcek, jichž by příp. bylo možno využít též při zkoumání dějin retribučního vězeňství.

Podle dobové statistiky ministra spravedlnosti Prokopa Drtiny bylo z celkového počtu 132 549 trestních oznámení, jež do konce roku 1947 došly v českých zemích veřejným žalobcům, předáno MLS k postihu celkem 38 316 případů (z toho 22 087 bylo odsouzeno).³ Připočteme-li k tomu předpokládaných zhruba 5 tisíc soudně projednávaných případů z období komunisty obnovené retribuční v roce 1948, měl by celkový počet soudních spisů MLS činit asi 43 tisíce.

Po ukončení působnosti MLS (ke 31. 12. 1948) byl jejich spisový materiál uložen u příslušných krajských, příp. okresních soudů, a jejich prostřednictvím byl z resortu Ministerstva spravedlnosti předáván do státních archivů. Odehrávalo se to většinou až ve druhé polovině osmdesátých let, s výjimkou severních Čech, kde byly spisy MLS Litoměřice a Most předány již v listopadu 1959, MLS Česká Lípa v listopadu 1960 a MLS Liberec „po četných urgencích“ v prosinci 1978. V ostatních krajích došlo k předání spisů teprve v letech 1985-1988, jednotlivé spisy dodatečně nalezené v resortu Ministerstva spravedlnosti byly archivům postoupeny až v letech devadesátých. Předávací protokoly dokládají, že takřka ve všech případech došlo k předání bez náležité kontroly úplnosti

¹ Dekret prezidenta republiky č. 16/1945 a zákon č. 33/1948 Sb. z. a n. republiky Československé.

² Dekret prezidenta republiky č. 138/1945 a zákon č. 34/1948 Sb. z. a n. republiky Československé.

³ Na soudu národa. Tři projevy ministra spravedlnosti Dr. Prokopa Drtiny o činnosti mimořádných lidových soudů a Národního soudu. Praha 1947, s. 11-12.

spisů, takže skutečný stav byl zjišťován až při pozdější evidenci a katalogizaci fondů. Pomůcky leckde chyběly a tvořil je obvykle jen jmenný soupis předávaných spisů, případně rejstříky či kartotéky vytvářené pro vlastní potřebu soudních nebo vyšetřovacích orgánů a tudíž zcela nejednotné. Lišil se i způsob uložení spisů v jednotlivých archivech - někde je chronologicky seřadili do jednoho fondu, jinde z něj samostatně vyčlenili spisy, které se nedostaly k hlavnímu přelíčení, spisy převedené do trestních spisů krajských soudů, spisy osob určených k odsunu do Německa, spisy týkající se obnovy řízení, spisy významných příslušníků gestapa či významných kolaborantů a konfidentů atp. Ke spisové agendě MLS se vztahují též příslušné prezidiální spisy, stejně jako deníky veřejného žalobce, uložené obvykle samostatně.

V roce 2000 jsme ve všech státních oblastních archivech v ČR provedli orientační průzkum rozsahu, uložení, evidence a katalogizace fondů MLS. Hlavním kritériem pro vyhodnocení tohoto průzkumu byla přístupnost a využitelnost fondů MLS pro badatele, tedy rozsah a kvalita informací, jež může badatel o fondu konkrétního MLS získat z katalogů a jiných archivních pomůcek. Podle tohoto hlediska lze mezi archivy zjistit značné rozdíly - od poměrně dobře zpracovaných fondů MLS v obou archivech moravskoslezských přes severní a východní Čechy, jih a západ Čech až ku Praze, kde je fondů MLS nejvíce, ale doposud nejméně zpracovaných.

Zkusíme se podrobněji zmínit o jednotlivých archivech a jejich fondech MLS.

1. Zemský archiv Opava⁴

Spravuje fondy MLS Moravská Ostrava, Opava a Nový Jičín, olomoucká pobočka Zemského archivu Opava spravuje MLS Olomouc.⁵

MLS Moravská Ostrava

MLS zahájil činnost 15. 9. 1945.⁶

Spisový materiál byl do archivu předán Krajským soudem Ostrava v roce 1987 v rozsahu 79 balíčků, což po zpracování představuje 161 kartonů. Kromě spisů MLS je

⁴ Sněmovní 1, 746 22 Opava, tel. 0653/623364, f. 623476.

⁵ U Husova sboru 10, 771 11 Olomouc, tel. 068/5220919.

⁶ Data zahájení činnosti všech MLS jsou uváděna podle přípisu Ministerstva spravedlnosti č. 1493/46-IV/5 ze dne 28. 2. 1946. Uloženo např. v Zemském archivu Opava, fond Státní zastupitelství Ostrava, k. 29.

k fondu přiřazeno i několik trestních spisů Krajského soudu z doby po ukončení působnosti MLS, jež s retribučními tematicky souvisejí. Jako archivní pomůcka sloužily původní jmenné seznamy předaných spisů a abecedně řazená kartotéka souzených.

Fond měl tuto strukturu:

rok	spisy	poř. č.	tj.
1945	1-170	1-170	170
1946	1-1245	170-1393	1223
1947	1-325	1394-1734	341
1948	1-165	1735-1828	94
celkem	1905		1828

Chybělo tedy 77 spisů.

Hned na příkladu ostravského MLS můžeme názorně ukázat, jak je stanovení přesného počtu souzených mimořádně obtížné. Nelze se zcela řídit statistickými výkazy veřejných žalobců, MLS a Ministerstva spravedlnosti, neboť používaná kritéria se během působnosti soudů měnila a údaje se i dodatečně upravovaly. Jistým vodítkem mohou být číselné řady spisů zakládáných poté, co veřejný žalobce podal u MLS návrh na zahájení řízení podle § 26 odst. 1 retribučního dekretu. Ne všechny kauzy byly dovedeny až k hlavnímu přelíčení, proto v některých archivech spisy MLS ještě dále třídí. Spis byl opatřen značkou (obvykle signaturou Ls), pořadovým číslem spisu v kalendářním roce a posledním dvojčíslím tohoto roku (např. v případě MLS Ostrava měly spisy označení od Ls 1/45 až po Ls 165/48). Lze předpokládat, že v každém roce bylo vyhotoveno tolik spisů, kolik udává nejvyšší číslo signatury Ls pro tento rok. I když podle předávacích materiálů mělo takto u MLS Ostrava vzniknout celkem 1 905 spisů, našly se mezi předanými spisy též signatury 171 až 173/45, takže celkem muselo být vyhotoveno nejméně 1 908 spisů.⁷

V době pořádání fondu bylo na místě jen 1 828 spisů, jež dostaly pořadová čísla v rámci fondu. Při detailním průzkumu, revizi a katalogizaci fondu v polovině devadesátých let bylo na místě už 1 843 spisů, neboť byly nalezeny některé chybně založené či vsunuté spisy a jiné byly vráceny či dodatečně předány policií a soudy. Chybělo tedy pouze 65 spisů, jež u MLS Ostrava prokazatelně vznikly. Jen několik z nich bylo z archivu dočasně zapůjčeno orgánům činným v trestním řízení, naprostá většina chybějících spisů nebyla z resortu Ministerstva spravedlnosti vůbec předána. Jednalo se

⁷ Zcela nedávno byla tamtéž (i. č. 106) nalezena ještě zmínka o existenci spisu Ls 166/48, ale samotný spis dosud objeven nebyl.

o ztráty či krádeže spisů, k nimž docházelo již při prověrkách v roce 1948 a při mnoha jiných příležitostech i z důvodů politických, kdy některé spisy zadržovaly bezpečnostní orgány jako součást tzv. "živých svazků", jiné se nevrátily z jednání o obnově řízení, amnestii, navrácení občanské cti či posuzování rehabilitačních souvislostí. Ve většině těchto případů známe jen číslo chybějícího spisu, ale již žádné další podrobnosti o průběhu řízení, včetně jména souzeného.⁸

Kromě těchto chybějících či ztracených spisů a spisů omylem vložených do jiných, kromě omylů v úřední evidenci (vynechání čísla či celé řady nebo naopak opakování stejného čísla spisu) je zde pro statistiku ještě jeden závažný problém - v řadě případů bylo při stejném přelíčení (a pod tímž číslem spisu) souzeno několik osob najednou, nejčastěji dvě, ale někdy třeba i pět. Naopak zase nejsou výjimkou případy, kdy stejný delikvent byl stíhán u MLS několikrát a pokaždé pod jiným číslem spisu. Takový případ by měl znovu figurovat ve statistice souzených, jen pokud veřejný žalobce podal k MLS návrh na zahájení nového řízení (mnohdy však i pokračování přerušeno řízení bylo vedeno pod novým číslem spisu).

Počet soudních čísel spisů podle signatur ani počet pořadových čísel spisů udělených při archivním zpracování tedy vůbec nevypovídají o celkovém počtu souzených osob. V případě MLS Ostrava to znamená, že 1 843 dochovaných spisů pojednává o celkem 1932 souzených osobách, a pokud bychom připočetli oněch 65 chybějících spisů, mohl činit celkový počet souzených 1 997 osob (samozřejmě za předpokladu, že každá z chybějících kauz se týkala jen jedné osoby).

Je tedy zřejmé, že pro zjištění skutečného počtu soudních případů MLS a ještě naléhavěji pro zjištění celkového počtu souzených osob se nelze obejít bez prozkoumání všech dochovaných soudních spisů příslušného MLS. Ostravský MLS se v letech 1993-1995 stal předmětem historického výzkumu,⁹ jehož výsledky byly publikovány v závěrečné studii¹⁰ a posléze i v obšírné monografii M. Boráka.¹¹ Ve spolupráci s P. Šrámkem ze Zemského archivu v Opavě byla provedena revize a katalogizace fondu s využitím počítačových technologií. Byla vytvořena podrobná databáze všech osob

⁸ Kombinací různých výkazů MLS se podařilo již přes 30 jmen z dosud chybějících spisů identifikovat.

⁹ Výzkumný projekt řešený s podporou Grantové agentury ČR č. 404/93/141 „Činnost mimořádných lidových soudů ve Slezsku a na Ostravsku v letech 1945-1948“, nositel Slezské zemské muzeum Opava, řešitel M. Borák, spoluřešitel D. Janák.

¹⁰ M. Borák: Činnost mimořádného lidového soudu Moravská Ostrava v letech 1945-1948. Časopis Slezského zemského muzea, Série B, 44/1995, s. 64-90.

¹¹ Týž: Spravedlnost podle dekretu. Retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945-1948). Šenov u Ostravy, Tilia 1998. 453 s.

stíhaných u MLS Moravská Ostrava, nejprve v jednoduché verzi v prostředí operačního systému MS DOS, později ve speciálně připravené aplikaci pod systémem WINDOWS '95, jež umožňuje širokou vzájemnou komparaci všech sledovaných údajů.

Katalogové heslo počítačové databáze tvoří:

- označení MLS podle jeho sídla,
- pořadové číslo, signatura a číslo spisu, počet listů,
- příjmení a jméno včetně variant, příp. titul,
- pohlaví (kódy M - Ž),
- datum a místo narození včetně zkratky současného okresu (u MLS Ostrava rozlišuje kód říšskou a protektorátní část záboru na Těšínsku),
- dobová adresa včetně ulice, čísla domu a zkratky současného okresu,
- povolání vyjádřené slovy a sociální kategorie vyjádřená písmenným kódem (např. D - dělník, Z - zaměstnanec, zřízenec, E - důchodce, penzista atp.),
- národnost a státní příslušnost vyjádřené písmenným kódem (ČSR pro ty, kdo místo protektorátní či jiné příslušnosti získali po válce československé občanství, DR pro příslušnost k Německé říši, DVL 1-4 pro specifickou příslušnost k tzv. „německé volkslistě“ aj.),
- žalobní důvody ve slovním i kódovém vyjádření (45 číselných kódů s možností dalšího rozšíření, od specifiky členství a činovnictví v nacistických a fašistických organizacích po udavačství s následky či bez nich atd. podle kvalifikace trestných činů v retr. zákoně a dalších předpisech),
- datum zatčení (obvykle prvního), datum zahájení řízení a datum rozsudku (kryje se obvykle s datem hlavního přelíčení),
- výrok soudu o výměru trestu v letech či zkratkou označující doživotí, smrt, osvobození, upuštění od trestu, přerušení či zrušení řízení aj.,
- výrok o ztrátě majetku či jeho části (vyjádřeno zlomky od 1/10 do 1),
- další jednání po rozsudku ve slovním i kódovém vyjádření (21 číselných kódů s možností dalšího rozšíření, zahrnují různé formy propuštění, odsun, amnestie, útěk z vězení, úmrtí atd.)
- datum propuštění, příp. datum úmrtí či popravy,
- prostor pro poznámku (např. o změně žalobních důvodů v rozsudku, o žádostech o milost, obnovení řízení či rehabilitaci, o důležitých přílohách spisu, o významných okolnostech případu atp.).

Do této počítačové databáze byl převeden celý fond MLS Ostrava v rozsahu 1 932 obžalovaných osob. Ve zkrácené podobě byl katalog publikován též ve zmíněné monografii o činnosti soudu.¹²

MLS Opava

MLS zahájil činnost 1. 10. 1945.

Spisový materiál byl předán v roce 1987 a tvořilo jej 65 balíků, po zpracování fondu 133 kartonů. Jako pomůcka sloužily seznamy předaných spisů a kartotéka souzených osob.

Fond měl tuto strukturu:

rok	spisy Ls	poř. č.	tj.
1945	1-289	1-283	283
1946	1-1814	284-1853	1570
1947	1-122	1854-	115
		1968	
1948	62	1969-	60
		2028	
celkem	2287		2028

Chybělo 259 spisů.

Fond se nedávno stal předmětem již zmíněného výzkumu, jehož výsledky byly publikovány D. Janákem.¹³ Po provedení revize a katalogizace fondu bylo zjištěno, celkový počet spisů MLS Opava činil 2 289 spisů (nově byla zjištěna existence spisů Ls 63-64/48), z nichž bylo v archivu dochováno 2 187 spisů. Chybí tedy 102 spisy, převážně z roku 1946 (93 spisy). Kvůli již zmíněnému spojování některých případů do jednoho soudního spisu je skutečný počet osob, proti nimž bylo zahájeno trestní řízení, vyšší než počet dochovaných spisů - bylo jich celkem 2 259. Tento počet osob byl založen do počítačové databáze katalogu, jež se řídí kritérii, popsány již u MLS Moravská Ostrava.

MLS Nový Jičín

¹² M. Borák: Spravedlnost podle dekretu, c. d., s. 350-423.

¹³ D. Janák: Činnost mimořádného lidového soudu Opava v letech 1945-1948. Časopis Slezského zemského muzea, Série B, 43/1994, s. 245-283.

MLS zahájil činnost 15. 10. 1945.

Spisový materiál byl předán v roce 1987 a tvořilo jej 39 balíků, po zpracování fondu 78 kartonů. Seznam předaných spisů a jmenná kartotéka souzených byly zpočátku jedinými pomůckami pro orientaci ve fondu.

Fond měl tuto strukturu:

rok	spisy Ls	poř. č.	tj.
1945	1-837	1-65	65
1946	1-1429	66-770	705
1947	825	771-960	190
1948	434	961-1052	92
celkem	3525		1052

Chybělo tedy údajně 2 473 spisů, což je tak velký počet, že sotva mohl být způsoben ztrátami. Při nedávné revizi a katalogizaci fondu se ukázalo, že v jednotlivých ročních řadách spisů tak vysoká konečná čísla skutečně existují (pro rok 1947 byl dokonce nalezen spis s číslem 903/47, takže by spisů mělo být ještě o 78 více). V číslování spisů jsou ale obrovské mezery (např. mezi čísly Ls 898 a 1201/46, 1227 a 1401/46, 54 a 201/47, 444 a 601/47, 701 a 801/47 atd.). Lze předpokládat, že chyby byly způsobeny již původní soudní evidencí.¹⁴ Srovnání s obdobnými soudy vede k domněnce, že asi 2 tisíce spisů MLS Nový Jičín vůbec neexistovaly.

Revize zjistila 1 131 dochovaných spisů (71 z roku 1945, 756 z roku 1946, 213 z roku 1947 a 91 z roku 1948). Obsahují údaje o 1 228 osobách, proti nimž bylo zahájeno u MLS trestní řízení. Také tento fond byl převeden do počítačové databáze v podobě katalogu, jehož hesla odpovídají kritériím, zmíněným u MLS Moravská Ostrava. Výsledky výzkumu fondu, provedeného J. Mašatou, jsou připraveny k publikaci.¹⁵

MLS Olomouc

MLS zahájil činnost 3. 9. 1945.

Spisový materiál byl převzat v roce 1987 a je uložen v olomoucké pobočce Zemského archivu Opava. Po zpracování tvoří fond 2 115 spisů uložených ve 228 kartonech.

¹⁴ Např. tím, že soudci MLS měli přiděleny číselné řady, které nenaplnili a předpokládané spisy vůbec nevznikly, nebo tím, že signaturou Ls byly označovány ještě jiné písemnosti než trestní spisy MLS.

¹⁵ J. Mašata: Činnost mimořádného lidového soudu v Novém Jičíně v letech 1945-1948. Ostrava 2000, 13 s. rukopisu (uloženo ve Slezském zemském muzeu Opava).

Struktura fondu:

rok	spisy Ls	poř. č.	tj.
1945	1-300	1-274	274
1946	1-1512	275-1627	1353
1947	1-330	1628-	287
		1914	
1948	1-208	1915-	201
		2115	
celkem	2340		2115

Chybí 225 spisů, podle archivních záznamů jen 180 spisů, ponejvíce z r. 1946.

Už počátkem 90. let byl fond jako první v republice katalogizován. Katalogové heslo má 10 stálých rubrik: 1) pořadové číslo, 2) číslo spisu, 3) příjmení a jméno, datum a místo narození včetně bydliště (obé v dobovém názvu obce a bez uvedení okresu), povolání, stav, národnost, 4) doba vazby do data přelíčení, 5) obvinění vyjádřené paragrafem retr. dekretu, 6) slovní vyjádření obžaloby, obvykle podrobné (např.: "V letech 1939-1945 v Mladči činovníkem (Blockleiter) NSDAP; v letech 1943-1944 vyhrožování zavřením Aloisu Pechovi a Karlu Krškovi z Mladče s úmyslem je zastrašiti; v květnu 1943 na četnické stanici v Cholině, příp. u gestapa v Olomouci udání na Ladislava Sovu, čímž zaviněna ztráta jeho svobody a na Frant. Valoucha, bez ztráty svobody."), 7) datum a výměr rozsudku, včetně konfiskace majetku a ztráty občanské cti a včetně změn obvinění oproti žalobě, 8) průběh dalšího řízení (amnestie, upuštění od výkonu trestu, odpykání trestu, udělení milosti, útěk z vězení aj.), 9) datum propuštění, odsunu, popravy, úmrtí, 10) poznámka, umožňující doplnit údaje o případu - např. vysvětlit polehčující okolnosti, jež vedly k mírnému trestu, nebo informující o přílohách spisu (odznaky, německé trestní spisy, korespondence aj.), o jiných vložených spisech apod. Katalog je řazen chronologicky podle čísel soudních spisů a jednotlivých let, má rozsah 653 stran strojopisu a je přepsán i do počítačové podoby, ale bez možnosti komparace vložených údajů. V současné době se zvažuje převedení údajů do počítačového programu užitého v databázi MLS Ostrava a zpracovávají se rejstříky souzených osob.

2. Moravský zemský archiv Brno¹⁶

¹⁶ Žerotínovo nám 3-5, 662 12 Brno, tel. 05/42162306.

Spravuje fondy MLS Brno, Jihlava, Znojmo, Uherské Hradiště.

MLS Brno

MLS zahájil činnost jako první v republice už 25. 5. 1945, první přelíčení se konalo 8. 6. 1945.

Spisový materiál byl převzat od Krajského soudu v Brně v květnu 1987. Původně jej tvořilo 308 kartonů trestních spisů se signaturami Ls, Lsp, Lsv I-VII, Nt VI, Hp VI, Ml I. K převzatým evidenčním pomůckám patřily rejstříky, seznamy a kartotéky obžalovaných. Byly sem zařazeny i příbuzné trestní spisy z let 1949-1950 a 2 kartony prezidiálních spisů z let 1945-1947. Dále sem patří seznamy odsouzených a popravených, kopie rozsudků MLS apod.

Záhy po převzetí byl materiál nově uspořádán a postupně katalogizován. Zpracovatelka M. Vymlátilová začala netypicky nejprve rokem 1948, pak zpracovala rok 1945 a před svým odchodem do důchodu stihla ještě započít katalogizaci spisů z roku 1946. V roce 1991 vyhotovila první dva díly katalogu spisů MLS Brno, úvod k nim napsal J. Řezníček. V práci dále pokračoval J. Adámek, který zpracoval nejobsáhlejší část fondu z roku 1946 a rok 1947. Celý katalog nyní tvoří 9 dílů v rozsahu 1 134 stran, jež zahrnují 3 250 inventárních (pořadových) čísel spisů.

Struktura fondu:

rok	spisy	poř. č.	tj.
1945	Lsp 1-813	433-1107	675
1946	Lsp 1-2051	1108-2912	1805
1947	Lsp 1-434	2913-3250	338
1948	Ls 1-457	1-432	432
celkem	3755		3250

Chybí 505 spisů MLS. Zvláště je vedeno 1 434 trestních spisů signatury Lsv, u nichž bylo zastaveno řízení.

Skladba katalogového hesla je velmi podrobná a podává zevrubnou informaci o souzené kauze. Uvádí inventární číslo spisu a jeho soudní označení dle signatur Lsp (Ls), číslo kartonu, v němž je spis uložen, dále jméno a příjmení souzeného, datum a místo jeho narození (bez uvedení okresu), povolání, bydliště (bez přesné adresy). Státní příslušnost je uvedena jen výjimečně, zřejmě jen u cizinců (např. Rakušanů). Žalobní

důvody jsou vyjádřeny nejen příslušnými paragrafy dekretu (např. „zločin podle § 3/2 a § 11/1, 2 dekr. prez. č. 16/45 Sb.“), ale též poměrně podrobným slovním popisem okolností případu (např. „Od r. 1940 byl Brně Zellenleiterem a pak Blockleiterem v NSDAP a jako zástupce důvěrníka gestapa u fy Storek v Brně udal v létě 1942 pět dělníků pro sympatie k SSSR a protiněmecké smýšlení. Podezření z dalších udání.“). Takto podrobně jsou líčeny jednotlivé kauzy především v prvních dvou dílech katalogu, zpracovaných M. Vymlátílovou, následující díly jsou již stručnější. Katalogové heslo uvádí rovněž výrok soudu - výši trestu těžkého žaláře v letech či jiný výrok, propadnutí majetku státu, délku ztráty občanských práv. Nechybí ani zmínka o případném zastavení řízení, o pátrání po souzeném v případě neznámého pobytu, o odsunu souzeného či o jeho propuštění z vězení, pokud to ze spisu bylo možno vyčíst. Velmi užitečným doplňkem hesla, jež rozšiřuje možnosti badatelského využití a zkvalitňuje evidenci, je stručný popis příloh soudního spisu (např. texty přednášek a článků, korespondence, fotografie, pozvánky atp.).

MLS Znojmo

MLS vznikl 17. 10. 1945.

Spisový materiál byl převzat od Krajského soudu v Brně v roce 1987 a obnášel 59 kرتونů trestních spisů a 2 pomocné knihy. Fond uspořádal J. Adámek, který v r. 1996 zpracoval katalog v rozsahu 317 s.

Struktura fondu:

rok	spisy Ls	poř. č.	tj.
1945	1-272	1-207	207
1946	1-479	208-529	322
1947	1-93	560-609	80
1948	1-67	610-674	65
celkem	911		674

Chybí 237 spisů MLS.

Katalogové heslo obsahuje údaje o číslech a uložení spisu, osobní údaje souzeného (obec místa narození je uváděna včetně dobového názvu a původního okresu), povolání, bydliště (bez přesné adresy). Národnost je uváděna jen u jiných národností než u Čechů (např. Němec, Chorvat), někdy jsou však uvedeny i pochybnosti (např. „Němec, udáván i

jako Čech“). Žalobní důvody jsou vyjádřeny paragrafy retribučního dekretu, slovní vyjádření jen popisuje výklad paragrafů bez konkrétních souvislostí (např. „obžalován z propagace a podpory fašismu a nacismu, činovnictví v NOF a udavačství“). Podobně je slovně vyjádřen i rozsudek (např. „Odsouzen na doživotní těžký žalář, k propadnutí jmění ve prospěch státu a ztrátě občanské cti navždy“), stejně jako další osudy odsouzeného (např. „Propuštěn na základě amnestie 8. 8. 1956“, nebo „Odsunut 27. 11. 1946 ze sběrného střediska v Brně-Maloměřicích do Bavorska“).

MLS Uherské Hradiště

MLS zahájil činnost 1. 8. 1945.

Spisový materiál byl převzat od Krajského soudu v Brně v roce 1987 a tvořilo jej 8 pomocných knih a 200 kartonů spisů se signaturami Ls, Lsv, Tk, ve 3 kartonech byly prezidiální spisy. Fond uspořádal J. Adámek, který v r. 1998 zpracoval katalog v rozsahu 550 s.

Struktura fondu:

rok	spisy Ls	poř. č.	tj.
1945	1-224	1-183	183
1946	1-852	184-913	730
1947	1-244	914-1119	206
1948	1-103	1120-	97
		1216	
celkem	1432		1216

Chybí 207 spisů MLS.

Skladba katalogového hesla je stejná jako u MLS Znojmo. Žalobní důvody podle paragrafů dekretu, slovní vyjádření jen v obecné a stručné podobě. Podrobněji je sledován průběh soudního řízení (např. „Po obnovení trestního řízení byl původní rozsudek zrušen a Antonín Mrlík mladší odsouzen na základě nového trestního řízení na 3 roky těžkého žaláře, propadnutí poloviny jmění ve prospěch státu a ke ztrátě občanské cti na 5 roků“).

MLS Jihlava

MLS zahájil činnost 10. 9. 1945.

Spisový materiál byl převzat od Krajského soudu Brno v květnu 1987 a tvořilo jej 6 knih rejstříků a 115 kartonů spisů se signaturami Lskp, Ls, Lsv, Vsx, včetně 3 kartonů prezidiálních spisů. Fond uspořádal J. Adámek, který v r. 1999 zpracoval katalog v rozsahu 282 s.

Struktura fondu:

rok	spisy	poř. č.	tj.
1945	Lskp 1-348	1-298	298
1946	Ls 1-465	299-	415
		713	
1947	Ls 1-43	714-	39
		752	
1948	Ls 1-88	753-	85
		837	
celkem	944		837

Chybí 107 spisů MLS.

Skladba katalogového hesla je stejná jako u MLS Znojmo. Žalobní důvody dle paragrafů dekretu, slovní vyjádření jen v obecné podobě (např. „obžalován z propagandy a podpory nacismu, vyhrožování a udavačství“). Také rozsudek je vyjádřen slovním popisem (např. „odsouzen na 6 roků těžkého žaláře, propadnutí jmění ve prospěch státu a ztrátě občanské cti na 6 roků“), stejně jako další osudy odsouzeného (např. „V trestnici ve Valdčicích u Jičína onemocněl a byl dán do ústavu pro choromyslné v roce 1949“, „Trestní řízení zastaveno, protože obžalovaný zemřel 19. 11. 1945“, „Upuštěno od výkonu trestu, protože obžalovaný byl 25. 1. 1951 odsunut do Německa“ atp.).

3. Státní oblastní archiv Litoměřice¹⁷

Spravuje fondy MLS Litoměřice, Most, Česká Lípa a Liberec.

MLS Litoměřice

MLS zahájil činnost 8. 10. 1945.

¹⁷ Krajská 1, 412 74 Litoměřice, tel. 0416/735359.

Spisový materiál MLS byl do tehdejšího Státního archivu Litoměřice předán Krajským soudem Ústí nad Labem už 12. listopadu 1959 jako vůbec první případ předání spisů MLS archivům. Předáno bylo 10 pomocných knih a 181 kartonů spisů. Ještě v roce 1959 pořídil P. Janoušek inventář (36 s.), v r. 1961 zpracovalo archivní oddělení Krajské správy Ministerstva vnitra v Litoměřicích spolu se Státním archivem v Litoměřicích dvoudílný katalog celého fondu (839 s.). Součástí fondu jsou i poměrně kompletní prezidiální spisy (chybí 65 spisů) s řadou informací o činnosti MLS, samostatně jsou uloženy kopie rozsudků.

Struktura fondu:

rok	spisy Lsp
1945	1-100
1946	1-1870
1947	1-515
1948	1-186
celkem	2671

V úvodu inventáře je zmíněno, že MLS projednal celkem 2 673 případů, evidováno je ovšem jen 2 671 spisů. Již tehdy se uvádělo, že část trestních spisů byla postoupena jiným soudním orgánům či okresním národním výborům, část byla ztracena či spojena s jinými spisy. Katalog z r. 1961 uvádí celkem 2 239 registračních čísel spisů, takže chybí patrně 432 spisů MLS.

Katalogové heslo je poměrně podrobné. Uvádí číslo soudního spisu, registrační číslo i číslo kartonu, osobní data souzeného včetně starých okresů u obcí místa narození, přesnou adresu bydliště (ale bez okresu), národnost, datum přelíčení i rozsudek včetně výše trestu, další osudy odsouzeného a rovněž žalobní důvody s podrobným líčením okolností (např. „udal v Litoměřicích pro poslech cizího rozhlasu Františka Wolfa a Edvina Jandu, což mělo za následek ztrátu svobody a smrt Edvina Jandy“, nebo „v říjnu 1938 posunul španělské jezdce vyznačující hranice asi 150 metrů do vnitra Čech“). Heslo zachycuje též postoupení spisu dalším instancím a eviduje nástup výkonu trestu. Uvádí se i počet listů spisu a počet příloh. Katalog je vybaven věcným rejstříkem.

MLS Most

MLS zahájil činnost 30. 10. 1945.

Spisový materiál MLSD byl převzat od Krajského soudu v Ústí nad Labem již 16. listopadu 1959. Byly předány 2 knihy jmenných seznamů souzených a 91 kartonů spisů, převážně signatury Ls (trestní spisy MLS) a 1 karton presidiálních spisů. Spisy pod značkou Stlž (žaloba státního zastupitelství), Lst (spisy státního zástupce jako veřejného žalobce u MLS mimo vlastní žaloby) a Nls (všeobecný rejstřík) byly zařazeny do příslušných spisů Ls. První inventář vyhotovil v r. 1959 P. Janoušek, v r. 1963 zpracovalo archivní oddělení Krajské správy Ministerstva vnitra v Ústí nad Labem dvoudílný katalog fondu, vybavený věcným a jmenným rejstříkem.

Struktura fondu:

rok	spisy Ls
1945	1-52
1946	1-1295
1947	1-279
1948	1-302
celkem	1928

Úvod k inventáři uvádí, že MLS projednal celkem 1 941 spisů, evidováno je ale jen 1 928 spisů. Již při předání bylo ztraceno 33 spisů, 64 spisů bylo postoupeno jiným soudům a národním výborům, 6 spisů bylo spojeno s jinými, celkem tedy chyběly 103 spisy. Katalog není číslován.

Skladba katalogového hesla je stejná jako u MLS Litoměřice. Věcný rejstřík sleduje podrobně širokou škálu nacistických organizací.

MLS Česká Lípa

MLS zahájil činnost 1. 10. 1945.

Spisový materiál MLS byl předán Okresním soudem v České Lípě 15. 11. 1960 do Státního archivu v Jablonci nad Nisou. Tvořily jej 2 pomocné knihy a 53 kartonů se spisy. Fond do ledna 1961 uspořádal B. Veselý, v r. 1975 zpracoval F. Křivánek katalog fondu (rozsah 295 + 19 s.).

Struktura fondu:

rok	spisy Ls	chybí
1945	1-81	8
1946	1-817	70
1947	1-64	10
1948	1-43	8
celkem	1005	96

Podle záznamu v katalogu projednal MLS 999 případů, z nichž bylo pořízeno 897 registů. Dle signatur MLS bylo však evidováno 1 005 případů, z toho 96 spisů chybí. Z presidiálních spisů chybí celý rok 1946 a dalších 37 spisů.

Skladba katalogového hesla je stejná jako u MLS Litoměřice, důvody žaloby jsou v poněkud obecnější poloze (např. „funkcionář NSDAP /NSV, SdP, SA/“, „zavinil ztrátu svobody“, „posílal čs. občany na nucené práce“ aj.). Katalog je vybaven věcným a jmenným rejstříkem. V rozboru obsahu fondu se rozlišují dvě základní skupiny souzených zločinů: nacistické stranické a státní organizace a jejich složky, a zločiny ostatní - od úkladů o republiku až např. po pronásledování uprchlých vězňů. Tomu je uzpůsoben i věcný rejstřík

MLS Liberec

MLS byl ustaven již 4. 8. 1945, ale činnost zahájil až 28. 11. 1945.

K předání spisového materiálu MLS došlo 5. 12. 1978, v červnu 1979 byl uspořádán P. Janouškem do celkem 77 kartonů. K pomůckám patřil presidiální deník a rejstříky signatur Lsp, Lvs a Ls. Z presidiálních spisů se dochovala jen torza. V r. 1980 zpracoval F. Křivánek dvoudílný katalog fondu (362 + 8 s.), vybavený věcným rejstříkem žalobních důvodů a jmenným rejstříkem souzených.

Struktura fondu:

rok	spisy Lsp
1945	1-18
1946	1-938
1947	1-398
1948	1-58
celkem	1412

Záznam v inventáři uvádí, dle rejstříku žalob bylo u MLS ukončeno rozsudkem celkem 1 413 případů, evidováno je jich 1 412. Další údaje nejsou k dispozici.

Skladba katalogového hesla je stejná jako u MLS Litoměřice. Rejstřík v hesláři uvádí jako žalobní důvod např. „Akce proti ČSR“, „Čs. občan v nepřátelské armádě“, „Werwolf“, „Zajatecké tábory“ atp.

4. Státní oblastní archiv Zámorsk¹⁸

Spravuje fondy MLS Hradec Králové, Chrudim a Jičín.

MLS Hradec Králové

MLS zahájil činnost 1. 9. 1945.

Spisový materiál byl archivu předán z Krajského soudu v Hradci Králové 3. 9. 1985, a teprve 18. 1. 1993 předal Okresní soud v Hradci Králové spisy, u nichž byl trest ukončen až po skončení působnosti MLS. Předávací soupis (32 listů) uvádí 95 kartonů spisů MLS a 17 kartonů spisů se signaturou Hp. V roce 1964 vznikl jmenný katalog souzených, vytvořený podle osobního rejstříku Krajského soudu v Hradci Králové archivním oddělením Krajské správy Ministerstva vnitra v Hradci Králové v roce 1964 (schválil kpt. J. Šiman, 228 s.). Jde vlastně o první díl archivní pomůcky, jejíž další dva díly zahrnují MLS Chrudim a Jičín.

Struktura fondu:

rok	spisy Ls
1945	1-188
1946	1-845
1947	1-80
1948	1-81
celkem	1194

Zmíněný katalog ale uvádí celkem 1 469 pořadových čísel souzených. Zároveň dodává, že seznamy osob souzených MLS nejsou úplné, protože po ukončení působnosti MLS projednávaly nedořešené případy krajské soudy a trestní spisy souzených tím byly vyňaty ze souhrnné evidence vedené u MLS.

¹⁸ Zámek, 565 43 Zámorsk, tel. 0468/581230.

V katalogu jsou souzení seřazeni abecedně. Heslo tvoří pořadové číslo a číslo soudního spisu, jméno a příjmení, datum a místo narození, povolání, bydliště s adresou (vyplněno jen zhruba v polovině případů), žalobní důvod vyjádřený paragrafem retribučního zákona (slovní vyjádření zcela chybí), výrok soudu o výši trestu, ztrátě občanské cti, ztrátě majetku a o počtu let určených k výkonu trestu v nápravném pracovním táboře, někdy je zaznamenán i další osud odsouzeného, většinou rovněž prostřednictvím paragrafů retribučního zákona či trestního řádu (např. „upuštěno od potrestání dle § 16 retr. z.“, „upuštěno od dalšího výkonu trestu dle § 397a tr. ř.“, „řízení přerušeno dle § 422 tr. ř.“, „řízení zastaveno dle § 412 tr. ř.“, vazba zrušena dle § 190 tr. ř.“ atp.). Mnohé z údajů nejsou zjištěny, což se týká např. i doby a příčiny úmrtí některých souzených. Zpracovatelé uvedli, že jsou si vědomi nejednotnosti záznamů, jež závisí čistě na úplnosti spisů, např. osobní data některých souzených museli vyhledávat až dodatečně v knihách vězňů bývalé krajské věznice v Chrudimi a ve Valdicích.

MLS Chrudim

MLS zahájil činnost 13. 9. 1945.

Spisový materiál byl archivu předán Krajským soudem v Hradci Králové 3. 9. 1985. Předávací soupis (39 listů) upozorňuje na zjištěné rozdíly, zvláště na chybějící či naopak vložené spisy, ale neuvádí jejich celkový počet. Uvádí celkem 103 kartonů trestních spisů MLS a 14 kartonů spisů se signaturou Hp. Jmenný katalog souzených vznikl v r. 1964 podle osobních rejstříků vedených u Okresního soudu Chrudim a tvoří druhý díl archivní pomůcky, popsané u MLS Hradec Králové (má 301 s.).

Struktura fondu:

rok	spisy Ls
1945	1-171
1946	1-1007

1947	1-51
1948	1-69
celkem	1298

Katalog MLS Chrudim však uvádí celkem 1 351 souzených.

Skladba jeho hesel byla popsána u MLS Hradec Králové.

MLS Jičín

MLS zahájil činnost 30. 10. 1945.

Spisový materiál byl do archivu předán Krajským soudem Hradec Králové 3. 9. 1985. Předávací soupis (48 listů) jen namátkově jmenuje chybějící či vložené spisy a uvádí celkem 116 kartonů spisů MLS, 6 kartonů spisů se signaturou Tk, 6 kartonů spisů se signaturou Hp a 6 kartonů presidiálních spisů MLS. Jmenný katalog souzených vznikl v r. 1964 podle osobních rejstříků vedených u Okresního soudu v Jičíně a tvoří třetí díl archivní pomůcky, popsané u MLS Hradec Králové (má 334 s.).

Struktura fondu:

rok	spisy Ls
1945	1-169
1946	1-1250
1947	1-44
1948	1-144
celkem	1607

Katalog MLS Jičín však uvádí celkem 1 720 souzených.

Skladba hesel byla popsána u MLS Hradec Králové.

5. Státní oblastní archiv Třeboň¹⁹

Spravuje fondy MLS České Budějovice, Písek a Tábor.

MLS České Budějovice

MLS zahájil činnost 27. 8. 1945.

¹⁹ Zámek, 379 11 Třeboň, tel. 0333/721128.

Spisový materiál MLS byl archivu předán Krajským soudem České Budějovice 11. 10. 1985. Šlo o 99 kartonů spisů MLS (z toho 87 kartonů spisů signatury Ls), dále 6 balíků (9 kartonů) vyšetřovacích spisů značky Vsl 1946-1948, 1 balík spisů signatury NtLs, 1 svazek rozsudků, presidiální spisy Ls, trestní lístky, úřední kalendáře 1945-1946 aj. Materiál byl předán bez kontroly úplnosti spisů a bez pomůcek, teprve 12. 3. 1987 předal Krajský soud České Budějovice seznamy jmen s rejstříky (knihy rejstříků Ls, Vsls, NtLs, Ls Pres a 3 knihy seznamů jmen). Z těchto podkladů byl v archivu vyroben osobní rejstřík MLS České Budějovice (rozsah 38 s.).

Struktura fondu:

rok	spisy Ls	poř. č.	tj.
1945	1-161	1-142	142
1946	1-1116	143-1097	955
1947	1-261	1098-1283	186
1948	1-95	1284-1359	76
celkem	1633		1359

Chybí tedy asi 274 spisů.

V rejstříku jsou souzené osoby řazeny abecedně podle příjmení a jména s pořadovým číslem a číslem soudního spisu. Jiné pomůcky nejsou k dispozici.

MLS Písek

MLS zahájil činnost 31. 8. 1945.

Spisový materiál byl archivu předán Krajským soudem České Budějovice 11. 10. 1985. Šlo o 92 kartonů spisů (i s dodatky), pomůcky v podobě knih rejstříků Ls, NtLs a seznamu jmen Ls byly předány až 12. 3. 1987. Z těchto podkladů vznikl osobní rejstřík s nejzákladnějšími údaji o souzených osobách (29 s.).

Struktura fondu:

rok	spisy Ls	poř. č.	tj.
1945	1-102	1-95	95
1946	1-916	96-716	621
1947	1-209	717-847	131
1948	1-173	848-996	149
celkem	1400		996

Chybí tedy asi 404 spisy, mnohé z nich se však zřejmě nacházejí v dodatcích převedených do archivu později.

MLS Tábor

MLS zahájil činnost 15. 9. 1945.

Spisový materiál předán archivu Krajským soudem České Budějovice 11. 10. 1985 v celkovém rozsahu 108 kartonů, z toho 89 kartonů tvořily spisy MLS, v ostatních byly spisy se signaturou Vs, prezidiální spisy, korespondence předsedy MLS, úřední překlady spisů, obsáhlé přílohy k některým spisům (např. sešity telefonických hovorů firmy Míla Soběslav z let 1939-1947 aj.). Pro potřebu archivu byl vytvořen osobní rejstřík souzených osob (24 s.).

Struktura fondu:

rok	spisy Ls	poř. č.	tj.
1945	1-379	1-239	239
1946	1-693	240-546	307
1947	1-85	547-580	34
1948	1-134	581-676	96
celkem	1291		676

Chybí tedy asi 615 spisů, mnohé však byly zařazeny dodatečně.

6. Státní oblastní archiv Plzeň²⁰

Spravuje fondy MLS Plzeň, Klatovy a Cheb.

MLS Plzeň

MLS zahájil činnost 29. 8. 1945.

Spisový materiál byl převzat od Krajského soudu v Plzni 17. 1. 1986, dílčí dodatek několika spisů z roku 1948 byl archivu předán 9. 4. 1987. Fond je uložen ve 148 kartonech, z toho 120 kartonů tvoří trestní spisy Ls, 25 kartonů obsahuje spisy se signaturou Lvs (u nichž nedošlo k odsouzení), 1 karton spisy značky Nls, v 1 kartonu jsou

²⁰ Sedláčkova 44, 316 12 Plzeň, tel. 019/7236263.

prezidiální spisy a v 1 kartonu dodatečně zařazené spisy z roku 1948. Z pomůcek je k dispozici jen fotokopie původního osobního rejstříku souzených osob.

Struktura fondu:

rok	spisy Ls	poř. č.	tj.
1945	1-194	1-181	181
1946	1-633	182-768	587
1947	1-331	769-1053	285
1948	249	1054-1280	227
celkem	1407		1280

Chybí tedy asi 127 spisů.

MLS Klatovy

MLS zahájil činnost 1. 9. 1945.

Spisový materiál byl převzat od Krajského soudu Plzeň 17. 1. 1986. Tvoří jej 53 kartonů, z toho trestní spisy Ls 49 kartonů, v 1 kartonu jsou přílohy ke spisům a ve 3 kartonech prezidiální spisy. Pro potřebu archivu byl vytvořen podle předávacího jmenného seznamu souzených vlastní osobní rejstřík, v němž jsou rozepsány i osoby skryté pod kauzami „a spol.“ (16 s.).

Struktura fondu:

rok	spisy LS	poř. č.	tj.
1945	1-66	1-60	60
1946	1-384	61-386	326
1947	1-102	387-	81
		467	

1948	1-37	468-	31
		498	
celkem	589		498

Chybí tedy asi 91 spisů.

MLS Cheb

MLS zahájil činnost až 12. 2. 1946 jako poslední v celé republice.

Jeho spisový materiál byl předán Krajským soudem v Plzni 17. 1. 1987. Tvoří jej 113 kartonů, z toho 111 kartonů trestních spisů Ls a 2 kartony zpráv o činnosti MLS. Také zde byl podle předávacího seznamu souzených osob vytvořen vlastní osobní rejstřík (52 s.).

Struktura fondu:

rok	spisy Ls	poř. č.	tj.
1946	1-2083	1-1720	1720
1947	1-290	1721-	255
		1975	
1948	1-45	1976-	44
		2019	
celke	2418		2019

m

Mělo by tedy chybět 399 spisů.

Původní statistiku můžeme srovnat s novějšími údaji, neboť celý fond tohoto soudu prozkoumal V. Jiřík, který po první informativní studii²¹ nedávno vydal obsáhlou monografii o činnosti chebského MLS.²² Uvádí v ní, že archivovaný fond tvoří „případy 2 037 osob, proti kterým byla vznesena retribuční žaloba“. Dodává, že „podle administrativních údajů“ spadalo 1 712 případů do roku 1946, 287 případů do roku 1947 a 38 případů do roku 1948. Odhaduje, že podle výkazů odesílaných z MLS Cheb na Ministerstvo spravedlnosti do Prahy by v archivovaném fondu mělo chybět ještě asi 50

²¹ V. Jiřík: Retribuční realita a Chebsko. In: Velké dějiny a malý národ. O dnešní české státnosti a o současném odkazu velkých dějin zemí Koruny české a Československé republiky. Ed. F. Boldt. Praha, pro Evropské Comenium Český spisovatel 1995, s. 204-221.

²² Týž: Nedaleko od Norimberku. Z dějin Mimořádného lidového soudu v Chebu v letech 1946 až 1948. Cheb, Svět křídel 2000. 725 s.

dalších spisů. Zároveň ale upozorňuje, že „ve skutečnosti v roce 1947 bylo odsouzeno 508 případů“, což by představovalo celkem 2 258 případů. Našel rovněž 22 případy, jež byly kvůli chybě v evidenci zařazeny do statistiky dvakrát.²³ Sám ve své monografii jmenovitě uvádí celkem 1971 souzených. Jeho abecedně řazený přehled dobře nahrazuje chybějící katalog, neboť uvádí číslo trestního spisu, příjmení a jméno souzeného, datum narození, bydliště (bez okresu), povolání, datum zatčení, datum přelíčení a výrok soudu.²⁴ V textu knihy je většina případů MLS Cheb podrobně popsána.

7. Státní oblastní archiv Praha²⁵

Spravuje fondy MLS Praha, Kutná Hora a Mladá Boleslav.

MLS Praha

MLS zahájil činnost 6. 9. 1945.

První část spisového materiálu byla archivu od Krajského soudu Praha předána 21. 5. 1986, protokol o předání byl podepsán 29. 10. 1986. Dodatečně byly 4. 6. 1987 předány spisy některých význačných delikventů (např. K. H. Frank, H. Krebs, K. Čurda, V. Gerik aj.). Už 1. 12. 1983 převzal archiv písemnosti Krajského soudu trestního (signatury T a PT) z let 1945-1948. Fond má rozsah 934 kartonů, dalších 92 kartonů tvoří fond veřejného žalobce MLS. Předané původní pomůcky tvořily rejstříky spisů Ls, Lsp a Lvs, jmenné seznamy souzených a kartotéka souzených u MLS Praha v rozsahu 20 zásuvek kartotéční skříně. Přehled spisů MLS Praha podává archivní pomůcka, jež ve třech dílech eviduje 8 349 čísel pořadových spisů.

Struktura fondu podle původních signatur spisů:

I. část (poř. č. 1-2586):

rok	Lsp I	Lsp II	Lsp III	Lsp IV	Lsp IX	Lsp X	Lsp XI	Lsp XII
1945	1- 260	1-206	-	-	-	-	-	-
1946	1- 324	1-418	1-382	1-405	1-74	1-35	-	1-32

²³ Tamtéž, s. 20-21.

²⁴ Tamtéž, s. 626-685.

²⁵ Horská 7, 128 00 Praha 2, tel. 02/61425021.

1947	1-30	1-40	1-92	1-60	1-54	1-27	-	1-43
1948	-	-	-	-	-	-	1-147	1-255
celkem	614	664	474	465	128	62	147	330

I. část zahrnovala celkem 2 884 trestních spisů, z nichž po vyloučení chybějících bylo sestaveno 2586 pořadových čísel, chybí tedy 298 spisů.

III. část (poř. č. 2587-4786):

rok	Lsp XIII	Lsp XIV	Lsp XV	Lsp XVI	Lsp XVII	Lsp XVIII	Lsp XIX	Lsp XX
1946	1-41	1-40	1-45	1-80	1-79	1-79	1-81	1-81
1947	1-93	1-91	1-49	1-77	1-77	1-95	1-69	1-59
1948	1-304	1-236	1-164	-	-	-	-	-
celkem	438	367	258	157	156	174	150	140

rok	Lsp XXI	Lsp XXII	Lsp XXIII	Lsp XXIV	Lsp XXV
1946	1-78	1-80	1-82	1-80	-
1947	1-51	1-71	1-31	1-66	1-55
celkem	129	151	113	146	55

III. část zahrnovala celkem 2 434 trestních spisů, z nichž po vyloučení chybějících bylo sestaveno 2 200 pořadových čísel, chybí tedy 234 spisů.

II. část (poř. č. 4787-8349):

rok	poř. č.	tj.
1945	4787-5181	395
1946	5182-7951	2770
1947	7952-8349	398
celkem		3563

Celkem tedy I. a III. část zahrnovaly 5 318 trestních spisů Lsp, z nichž bylo sestaveno 4 786 pořadových čísel (chybí 532 spisů). II. část zahrnuje spisy Ls, u nichž nebylo konáno hlavní přelíčení, v počtu 3 563 pořadových čísel. Všechny 3 části spisového materiálu mají celkem 8 349 pořadových čísel spisů. Celkový počet „nápadů“ případů, které byly dodány MLS Praha k projednání, činil 11 228 případů, z toho v roce

1945 „napadlo“ 1 458 případů, v roce 1946 dokonce 7 518 případů, v roce 1947 to bylo 1 146 případů a v roce 1948 už jen 1 106 případů.

V přílohách spisů se nacházejí četné dokumentační materiály, např. časopis Böhmen und Mähren, věstníky Říšského protektora, směrnice, výnosy, seznamy odsunutých, osobní korespondence (např. celý kufr korespondence J. Lhoty), kopie rozsudků, výkazy odměn soudců z lidu, osobní spisy soudců a pracovníků MLS, přehledy zaměstnanců MLS, výkazy předaných spisů atp.

Vyhledání konkrétního spisu umožňují původní pomůcky, zvláště kartotéka MLS, zpracovaná soudními orgány. Evidenční karta uvádí příjmení a jméno souzeného, datum a místo narození, rok „nápadu“, číslo spisu (Ls, Lsp), oddělení soudu, komu byl spis postoupen, kdy se konala revize spisu. Bohužel však záznamy o převodech spisů od Krajského soudu nejsou úplné. Výchledově se počítá se zpracováním nových pomůcek.

MLS Kutná Hora

MLS zahájil činnost 3. 9. 1945.

Spisový materiál byl Okresním soudem v Kutné Hoře předán archivu v roce 1986 v rozsahu 55 balíků. Po zpracování tvoří fond 131 kartonů, souvisí s ním i 40 kartonů materiálů veřejného žalobce MLS. Samostatně jsou uloženy též spisy se signaturou Tk.

Struktura fondu:

rok	spisy Ls	poř. č.	tj.
1945	1-80	1-57	57
1946	1-648	58-554	497
1947	1-101	555-612	58
1948	1-398	613-870	258
celkem	1227		870

Chybí celkem 357 spisů, podle předávací poznámky bylo 49 spisů postoupeno Krajskému soudu v Praze.

Archivní pomůcku tvoří původní rejstřík, v němž je kromě základních osobních údajů souzené osoby též značka veřejného žalobce, což umožňuje vyhledání spisu. Katalogizace dosud neprovedena.

MLS Mladá Boleslav

MLS zahájil činnost 15. 9. 1945.

Spisový materiál byl archivu předán Okresním soudem Mladá Boleslav v roce 1987. Šlo o 30 balíků, po převzetí uložených do 98 kartonů, k nimž se ještě volně vztahuje 21 kartonů spisů veřejného žalobce MLS. Fond zahrnuje pouze spisy, které prošly hlavním přelíčením. Předáno bylo i 48 spisů se signaturou Nls.

Struktura fondu:

rok	spisy Ls
1945	1-87
1946	1-376
1947	1-157
1948	1-58
celkem	678

Podle předávací poznámky bylo 135 spisů postoupeno soudním orgánům.

Fond nemá dosud žádnou archivní pomůcku.

8. Jiné archivy

Jde především o **Státní ústřední archiv** v Praze, který počátkem roku 2000 převzal z detašovaného pracoviště Archivu Ministerstva spravedlnosti v Liberci soubor materiálů k retribučnímu soudnictví v ČSR. Jde převážně o torza úřední korespondence, hlášení, výkazy a podobný materiál, nalezení chybějících trestních spisů MLS se nepředpokládá. Materiál prošel hygienickou očistou a konzervací a čeká na archivní zpracování. Teprve poté bude možno zjistit, nakolik je pro badatele přínosný.

Do téhož archivu byl v minulosti převeden z Archivu Ministerstva spravedlnosti i fond „Klosův archiv“, v němž lze najít dílčí statistiky MLS, zprávy ministra Drtiny o retribuční justici, materiály k retribučnímu vězeňství apod.

Pracoviště Státního ústředního archivu Praha v Kamýku nad Vltavou soustřeďuje ve fondu „Osídlovací úřad a Fond národní obnovy Praha“ kartotéku vlastníků, jimž byl konfiskován majetek, což se týká i osob odsouzených MLS (137 kartonů). Součástí fondu jsou i kartotéky osob souzených u MLS, jež obsahují základní údaje a jsou řazeny zvlášť pro Čechy a pro Němce soudem osvobozené, odsouzené a odsouzené bez rozsudku. Jde patrně o souvislost s příkazem Ministerstva spravedlnosti ze 28. 6. 1946, podle nějž mají

MLS rozsudky, jejichž rozhodnutím propadlo jmění odsouzeného zcela či zčásti státu, zasílat nikoliv Ministerstvu financí jako dosud, ale Fondu národní obnovy.

Dalším ústředním archivem, v němž se nacházejí torza materiálů k činnosti MLS, je **Archiv Ministerstva vnitra** v Praze. Jde především o vyšetřovací spisy, doklady k retribučnímu vězeňství a další materiály, na jejichž vzniku se vedle resortu spravedlnosti podílel i tehdejší bezpečnostní resort.

Orientační průzkum archivních fondů MLS přinesl řadu informací o jejich rozsahu, uložení i stavu zpracování. Zároveň také naznačil další okruhy problémů, které vyžadují řešení. Ukázalo se, že evidence soudních spisů byla nejednotná už v době, kdy soudy působily. Už samotná skutečnost, že celkový počet spisů se signaturami MLS činil podle předávacích dokladů asi 47 tisíc znamená, že mezi spisy MLS muselo být několik tisíc spisů, které tam vůbec nepatřily, i když dostaly signaturu MLS. Reálně dochovaných a v archivech uložených 40 tisíc spisů tvoří dobrý základ ke komplexnímu badatelskému zpracování této problematiky. Lze očekávat, že při pozorné revizi fondů MLS v rámci jejich katalogizace budou objeveny další spisy nebo opraveny chyby v evidenci, a že dosavadní „schodek“ ve výši asi 7 tisíc spisů se pronikavě sníží. Za významné lze rovněž pokládat zjištění, že v období komunisty obnovené retribuce v roce 1948 bylo podle předávacích dokladů zhotoveno 4 761 spisů MLS, což opodstatňuje i dosavadní hypotézy o necelých 2 tisících odsouzených v tomto období.²⁶

Jen několik MLS se prozatím dočkalo monografického zpracování, jež předpokládá komplexní zmapování celého fondu. Základním problémem se tudíž jeví dokončení řádné evidence a katalogizace fondů MLS. Jak lze z přehledu zjistit, existují v této věci mezi jednotlivými archivy značné rozdíly. Pro vědecké vyhodnocení fondu je ideální zmíněná počítačová databáze, jež umožňuje rychlou a spolehlivou komparaci všech vložených údajů. Tato výhoda se však prozatím týká jen tří MLS. Podrobné a informativně obšírné katalogy, které byly pro několik dalších MLS v některých archivech vypracovány, sice nemohou konkurovat počítačům, ale badatelé je nepochybně vděčně přivítají, zvláště pokud jsou doplněny věcnými a jmennými rejstříky. Více než polovina fondů MLS však není dosud zkatalogizována, což perspektivu komplexního zpracování problematiky MLS za celé české země patrně odsunuje do vzdálenější budoucnosti.

²⁶ M. Borák, Spravedlnost podle dekretu, c. d., s. 79-80.

Badatelé, kteří se zabývají retribučním vězeňstvím, mohou již nyní využít některých archivních pomůcek. Ani zmiňované počítačové databáze však nemohou plně uspokojit jejich zájem, neboť dosud nezachycovaly např. průběh věznění. Mohou jim však usnadnit práci tím, že díky rubrice o dalších jednáních ohledně odsouzeného v době po vynesení rozsudku mohou vytipovat z celkového počtu souzených jen ty kategorie vězňů, které chce badatel zpracovávat.²⁷ Podobně lze využít i některých dalších podrobných katalogů, např. v MZA Brno, SOA Litoměřice či Zámbrsk, i když zde je vyhledávání potřebných údajů poněkud pracnější. Ve většině ostatních archivů badateli bohužel nezbývá, než projít celý fond.

Spisy MLS obsahují cenné informace o odsouzeném v době po vynesení rozsudku, od hlášení o nástupu k výkonu trestu sledují jeho průběh, uvádějí přemístění do jiných věznic, hlášení o chování vězněného, žádosti o milost či obnovu řízení, okolnosti propuštění atp. Stojí za zmínku, že kromě spisů MLS lze další podobné informace hledat např. v prezidiálních spisech, jež bývají obvykle vedeny jako součást spisového materiálu MLS v samostatných kartonech. Na rozdíl od spisů MLS bývají prezidiální spisy mnohdy příliš torzovité a jejich skutečný obsah nebývá z archivních pomůcek zřejmý. K výjimkám patří např. MLS Litoměřice, v jehož spisech jsou doklady podrobně zachycující životní poměry vyšetřovanců, rozdíly v umístění Němců a Čechů a v jejich práci v době vazby, předávání vězňů do internačních táborů a věznic, seznamy vyšetřovanců aj. Je pravděpodobné, že takové doklady existují i v jiných sbírkách prezidiálních spisů.

²⁷ V současnosti se pracuje na doplnění katalogového hesla počítačové databáze o rubriky rozšiřující informace o průběhu výkonu trestu retribučních vězňů. Jde o součást výzkumného projektu řešeného s podporou Grantové agentury ČR č. 409/99/0374 „Retribuční vězni a české vězeňství 1945-1955“, nositel Slezské zemské muzeum Opava, řešitel D. Janák. V tomto smyslu budou upraveny databáze MLS Moravská Ostrava, Opava a Nový Jičín.

Shrnutí

Archivní fondy k retribučnímu soudnictví v České republice

Mečislav Borák

V letech 1945-1948 působily v českých zemích mimořádné lidové soudy, které posuzovaly trestní odpovědnost nacistů, kolaborantů a zrádců za činy, jichž se dopustili v souvislosti s nacistickou okupací českých zemí v letech 1938-1945. Bylo zřízeno celkem 24 takových soudů, které projednaly přes 40 tisíc případů. Soudní spisy jsou dnes uloženy v 7 oblastních archivech České republiky podle místa působnosti příslušných soudů: v Praze (pro soudy Praha, Kutná Hora, Mladá Boleslav), Litoměřicích (soudy Litoměřice, Most, Česká Lípa, Liberec), Plzni (soudy Plzeň, Klatovy, Cheb), Třeboni (soudy České Budějovice, Písek, Tábor), Zámrsku (soudy Hradec Králové, Chrudim, Jičín), Brně (soudy Brno, Jihlava, Znojmo, Uherské Hradiště) a Opavě (soudy Ostrava, Opava, Nový Jičín a Olomouc). Příspěvek sleduje stav, úplnost a rozsah uložení spisů v jednotlivých archivech a jejich zpracování v podobě inventářů, katalogů, osobních a tematických rejstříků a jiných archivních pomůcek. Dochází k zjištění, že archiv v Opavě má katalogy fondů mimořádných lidových soudů zpracovány na úrovni počítačové databáze, archivy v Brně a Litoměřicích mají k dispozici podrobné strojopisné katalogy, ale ve většině ostatních archivů jsou k dispozici jen jmenné rejstříky souzených osob.

Pro výzkum problematiky retribučního vězeňství představují spisy mimořádných lidových soudů důležitý pramenný materiál, mnohdy z jiných zdrojů nedostupný. Obsahují většinou informace o odsouzeném v době po vynesení rozsudku, sledují průběh výkonu trestu, uvádějí přemístění do jiných věznic, hlášení o chování vězněného, žádosti o milost či obnovu řízení, okolnosti propuštění a další údaje. Je pravděpodobné, že další informace o souzených osobách, zvláště v době jejich vyšetřovací vazby, bude možné najít též v prezidiálních spisech příslušných mimořádných lidových soudů.